

en als omstrengd met de banden die ons allen in Adam, krachtens onze schepping uit eenen bloede, saamvernocht hielden.

KUYPER.

Niet als menschen behagende.

Maar gelijk wij van God beproefd zijn geweest, dat ons het Evangelie zou toebereiden worden, alsoo spreken wij, niet als menschen behagende, maar Godde, die onze harten beproeft.

(I Thess. 2: 4).

Ge kunt te veel en ge kunt te weinig doen, om menschen te behagen, en in beide kan verzekering der liefde; kan overheersching van zelfzucht; kan zonde zijn.

Nu wordt de één meer door de zonde der pluinstrykerij en de ander meer door de zonde der norscheit verlok, en beiden gaan zoo door dat pluinstryken als door dat norscheit van hun God af; maar geen van beiden wilten ze van nature hun zonde, die hierin steelt inzien, veel min erkennen.

Ja, wat nog erger is, beiden weten niet voor liefde op zulk een wijs over de zonde van den ander te oordeelen, dat ze ongemerkt hun eigen zonde goedpraten.

Beproef er zelve maar op.

Bijaldien een vleienend, pluinstrykend aard hebt, en er uw werk van maakt om den menschen lieve dingen te zeggen, die hun jideldheid prikkelen en hun behaagzucht kietelen, dan zult ge er telkens op uit zijn, om uit de hoogte een ander te veroordeelen, die zich norsch aanstelt.

Ge zult het telkens druk hebben over de onvriendelijkheid van die stugge menschen. Er veel over spreken, dat toch die stugheid en norscheit geen aanbeveling voor een Christen is. En ten leste er toe komen, om een hard oordeel te vellen over dat soort Christendom, waar alle vriendelijkheid en beminnelijkheid uit weg is.

Neen, hoort men dan zeggen en krijgt men te lezen, dat kan het Christendom van onze Heere Jezus Christus niet zijn. Hij was altoos voorkomend, altijd vriendelijk, nooit anders dan beminnelijk. En daarom die stugge, stijve, harde lieden, ze kunnen zijn verkoren niet zijn. Wat ik beaam, en wat mij toelicht, wordt er dan gemeenlijk bijgevoegd, is een vriendelijk Christendom van zachten en innemenden toon.

En natuurlijk, als zoo iemand, na dat gezegd te hebben, u dan op een zoeten, fluweelachtigen toon toespreekt, en u prijst in uw aangezicht, en u allerlei lieve dingen zegt, die uw ik zoo wonder streelen, dan denkt hij zich zelf en zoekt hij u diets te maken, dat hij fluweelachtig gevele nu eigenlijk het ware Christendom van Jezus is.

Zoo praat hij over zijn eigen zonde heen. De splinter en de balk!

Maar kom nu bij den ander, en ge vindt het niet veel beter.

Neen, zegt zulke, van dat lieve, zoete, fluweelachtige Christendom moet ik niets hebben. De menschen kunnen mij niet schelen. Ik leef niet om menschen. Menschen, wier adem in hun neusgaten is, zijn in niets te achten. Ge moogt een mensch niet ontzien. Ge moogt niets om de menschen doen noch laten, en niet al dat zoet gepraat begaafte ge onder bloemen den ernst des levens.

En daarom haat zulke dan al die aanminnende taal, en past hij wel op, dat ze nooit over zijn lippen komt. Integendeel, de dingen bij hun naam te noemen, is zijn streel. Wat de menschen van hem denken, trekt hij zich niet aan.

Hij heeft het gelezen, hoe de Heere Jezus van adersgebreide heeft gesproken en in dien driewerf toe u heeft uitgeroepen, en in dien toon acht hij daarom dat steeds getuigd moet worden.

Is het niet alsoo, dat alle menschen leugenaars zijn!

En niet dat hij het zegt, ziet hij u straf en stroef met zijn wang gezicht aan. Zijn oog staat donker. Zijn stem is schril. Zijn toon afstootend.

Stugger en norscher is er niet.

En omdat hij nu zoo naar waarheid de zonde van den pluinstryker gekapitteld heeft, komt het niet in hem op, dat er zonde ook in zijn norscheit kan wezen.

En zelfvoldaan, in ste van veroortmoedigd, snijdt hij straks het gesprek met u af.

Waar ligt hier de gouden lijn der waarheid? Uw heilige apostel biedt u, als hij zegt: «Ik spreek niet als menschen behagende, maar Godde, die onze harten beproeft», en er aanstonds op volgen laat: «Wij zijn vriendelijk onder u geweest, gelijk als een voedster haar kinderen koestert».

God de Heere teekent hier zelf de scheidslijn. Gij zult geen afgoden, maar God de Heere dienen. En hiertegen u zondigt, zoowel de vleier, die een mensch, als ware hij een afgod, pluinstrykt, als de stugge menschen, die ieder voor den afgod van zijn eigen hoogmoedigheid krupen doet.

Gij zult God den Heere dienen. Hem alleen. Hem in iederen mensch. En als ge nu een mensch pluinstrykt, of zoet en lief toespreekt om hem voor u in te nemen, om u in zijn gunst in te dringen, om zijn gracie te winnen, dan verkort ge de waarheid, dan zegt ge, wat ge niet meent; dan vergeet ge God den Heere, die dien mensch en u gemaakt heeft en in uw hart staat ge voor uw God geoordeeld.

Maar ook als ge stug, norsch en stroef iedermensch afijnt en wegwerpt, dan vergeet ge God den Heere, want die God heeft u geboden, dat ge uw naasten zult liefhebben als uzelve; en Hij heeft u een vriendelijken toon gegeven om te lokken, evenals een vader den toorn om te toonen; en het ja tegen die liefde en tegen die beschikking, die God de Heere ook over onze toon en onze stem moet hebben, dat ge in uw kriegelheid en norscheit u bezondigt.

Hier mag wel op gelet.

Heden ten dage vooral.

Want bij massa vindt ge er thans onder de Christenen, die, o, zoo inschikkelijk op het stuk der waarheid, en o, zoo toeschietelijk zijn in het heilige, en alles door de vingers zien, en op niets iets zeggen zullen, en schier op niets anders uit zijn, dan om maar te boek te staan, als een der *live* menschen.

Vooral onder de Ebuiscen is dat zoo.

Hunner is het aanminnig Christendom; het lieve Christendom; het vriendelijke Christendom. En hieruit ontspruit, o, zoo groot gevaar voor prediker en leek, om al wat hard is te verzwijgen, al wat zeer doet te mijden, en door

dien fluweelachtigen toon toch eigenlijk te beproeven, wat de diepte ernst in uw geloof, in uw belijden, in 'de Heeren profeten en apostelen, en niet het minst in de soms zoo straffe woorden van uw Heiland zelve is.

Maar ook de andere zonde komt zoo gedurig voor, en meest voor onder hen, die niet de Gereformeerden meegaan.

Deze toch staan wel op hun stuk. Ontzien geen mensch. Durven het voor de waarheid opnemen. Maar worden, helaas, door dien vaak bangen strijd zoo dikwijls verlok tot voorbarig en hard oordeelen, en vervallen daardoor, o, zoo licht in dien barschen, norschen, wrangen toon, waarin geen liefdedaden meer te bespeuren valt.

En ook dit mag niet.

Ook dit moet even beslist bestreden.

En als ge dan andere Gereformeerden vindt, die op het stuk der waarheid evenmin iets zullen toegeven, en even onwrikbaar voor de eere van hun God staan, maar wien de stille nederigheid en ootmoedigheid uit elken trek van het gelaat spreekt, en die met minzamen toon als worstelen om u iets van hun ernst in de ziel te planten, dan voelt toch ieder: *Dat is het ware!* Zoo moet het met ons allen zijn!

Zie op Jezus, zie op zijn apostelen maar. Wie werd door hen ooit ontzien?

Wat deed de Heere ooit om menschen te behagen?

Welk pluinstrykend woord is van de apostolische lippen ooit gehoord?

Hoe kan de toorn des Heeren niet in het boovaardig hart der hoogmoedigen donderen, en hoe merklijk en ontzettend ernstig kan de Heere de zondaren niet overkomen met zijn doordringenden, harden toon!

Maar daarbij en daarnaast, welk een diepte der liefde en des ontfermens en des erbarmens! Wat heilige deernis en wat goddelijk mededoen!

Wat engelentaal als op hemelstem vloede van zijn lippen!

En dat waarom anders, dan omdat Hij God bedoelde en in zijn toornen en in zijn ontfermen?

En daarom zij dat ook uw maatstaf. Dat alleen!

Nooit een hard woord, dan omdat Gods eere het eischt.

En ook nooit een lief woord, dan om er God den Heere in te denken.

Met dien regel, dan bestemt den pluinstryker de vleitaal op de lippen, en de hitse maar wordt zacht van toon.

Liefde, en daarom ernstig, tot toornens toe. Ernstig tot toornens toe, en daarom in liefde den broeder zoekend!

KUYPER.

Amsterdam, 14 October.

In enkele plaatsen schijnt over de wijze waarop de *Kerkelijke Kas* in het leven behoort te treden, zeker misverstand te bestaan.

De bedoeling is natuurlijk, dat de kerkeraad, in zijn gewone vergadering, de oprichting tot stand brenge. Wilde dan ook de regering op een inzending door den officieel kerkeraad handelen, dan zou de inzending alleen door praeses en scriba geschieden. En alleen omdat men vooruit weet, dat de overheid dit niet doet, wordt het stuk dan ingezonden, ondertekend door al de leden.

Maar men versta wel, dat toch de kerkeraad, als tegenwoordigende en verstaande de geheele gemeente, hier den eersten stap heeft te doen.

Het kon ook wel anders; maar het zou anders niet goed zijn; men zou er zijn positie door verzwakken, alsof men onzijdig aan de deugdelijkheid van zijn kerkeraad twijfelde.

Is echter op die wijs de opzending door den kerkeraad eenmaal geschied, dan moet natuurlijk, na ontvangst van de koninklijke goedkeuring, onverwijld een vergadering, nu niet van den kerkeraad, maar van zijn leden plaats hebben, die op wordt geroepen door die heeren, die in de concept-statuten als eerste bestuurders benoemd zijn.

Deze bestuurders roepen dan deze kerkeraadsleden samen, omdat deze dan op dit oogenblik moet de eenige leden van de vereniging de *Kerkelijke Kas* zijn.

Maar hun eerste werk moet dan ook wezen, om terstond een huishoudelijk reglement gereed te maken en in te voeren, waarbij bepaald wordt, hoe nu alle leden der gemeente lid kunnen worden, voorzover ze bij den kerkeraad op het duplicatidmatenboek als leden der gemeente bekend zijn.

Het doel is dus, dat de heele gemeente lid zij, en de *Kerkelijke Kas* niet anders zij dan de gemeente zelve, maar nu voorzien van rechtspersoonlijkheid, om te kunnen koopen en verkoopen, huren en verhuuren en allerlei dading te doen.

Het op meer dan een plaats uiteengezet verzuim, alsof deze *Kerkelijke Kas* beoogd zou de diaconie in staat van afhankelijkheid te brengen, mist dan ook elken grond.

Integendeel, de *Kerkelijke Kas* wil voor de diaconie uitsluitend kassiersdiensten doen, en alle beschikking over de gelden geheel aan broeders diakenen overlaten.

Te Amsterdam b.v. is dit zoo geregeld, dat de broeders diakenen evenals van tevoren rekening en verantwoording aan den kerkeraad doen, en dat de kerkeraad aan de *Kerkelijke Kas* alleen de eindcijfers in ontvangst en uitgaaf overgeeft.

Rekenplichtig aan de *Kerkelijke Kas* wordt een diaken dan alleen, als hij zijn plicht niet doet, zijn rekening niet aan den kerkeraad inzendt, of burgerrechtelijk moest nagezet.

Dan natuurlijk zou zulk een goddeloos diaken den kerkeraad uitlachen. En daarom moet dan in zulk een geval de *Kerkelijke Kas* achter den kerkeraad staan, om zulk een eer- en plichtvergeten mensch desnoods door een actie bij den rechter te kunnen dwingen.

Men zij dus volkomen gerust.

Goede, vrome, godzalige diakenen hebben niets te vrezen.

Een schrikbeeld kan de *Kerkelijke Kas* alleen zijn voor wie goddeloosheden zou willen bedekken.

En nu, dit ware eenvoudig schandelijk. Het tegendeel van *Gereformerd*!

In ons dispuut over de hiërarchische ambten mengt zich thans ook *De Tijd*.

Het Roomsche orgaan komt de Irenischen te hulpe.

Ons redebeleid vraakt ze niet geheel. Ze vindt er wel eenige klem in.

Alleen, zoo zegt haar redactie: Indien de gemeente, de majesteit en de Geest, die onze Koning in de hemelen bezit, de aanstelling van provinciale ambtenaren en landsambtenaren op het kerkelijk erf al in haar noodzakelijkheid ophelt, daaruit volgt toch nog gezins, dat ze er niet zijn kunnen.

Ze schreef er van:

«Wat dunkt u? — Wij voor ons kunnen slechts met verbaazing een dergelijk afwijken van een overtuiging zoo scherpzinnig vernut beschouwen. Een van beiden toch: of van de niet-noodzakelijkheid laat zich niet besluiten tot het niet-bestaan eener hiërarchie (en ons dunkt, daarvoor valt nog al wat te zeggen!) — of wanneer de heer Kuyper de doot hem getrokken conclusie juist acht, dan moest hij haar verder uitbreiden!»

Indien geen *provinciale of lokale ambten* dragers, waarom dan wel plaatselijke? En wanneer het aannemen van de eerstgenoemde «een weerspreken en ophellen» zou zijn «van de goddelijke majesteit van zijn Geest», waarom dan datzelfde «weerspreken» en «ophellen» niet gevonden in het erkennen der ambtsdragers, die verbonden zijn aan de plaatselijke kerken?»

Waarom het niet rondweg bekend: het protestantische leerbegrip maakt elk «kerkambt» tot een onmogelijkheid en een zin. — Met distinction als de hier gemaakte brengt Dr. Kuyper zijn zaak niet verder.

Waarom, zouden we zeggen, deze naïeve opmerking bij een anders zoo veelzins schandere redactie?

Als wij ooit zoo valse conclusie getrokken hadden of dachten te trekken! Het heeft er niets van!

Uit de niet-noodzakelijkheid concludeeren wij alleen in zooverre tot het niet-mogelbestaan, als er geen *uitdrukkelijke instelling* van het ambt door den Koning plaats greep.

Had er dus geen uitdrukkelijke instelling van een ambt voor de plaatselijke kerk plaats gegrepen, we zouden het ook voor de plaatselijke kerken niet aanvaarden.

Nu daarentegen de Koning der kerk plaatselijk wel ambten instelde, maar hiërarchisch niet, nu blijven wij bij de grenzen der instelling, en nemen ze wel plaatselijk maar niet hiërarchisch aan.

Eische het Woord de instelling eener hiërarchie, algezien van alle noodzakelijkheid, zouden we haar aanstonds huldigen.

Nu de Heilige Schrift ze niet eischt maar ontkent, laten we geen hiërarchie op gronden van menschelijk recht toe, overmits het menschelijk recht ten deze alleen op de noodzakelijkheid en de analogie met het Staatsbestuur kan pleiten, en deze *in casu* niet bestaat.

De verbaazing van de redactie van *De Tijd* zal door deze opmerking wel eenigermate tot de oorspronkelijke kalme weerkeeren, terwijl overigens zoo *De Tijd* gewacht had, dit punt vanzelf aan de orde zou zijn gekomen, gelijk het dit nog komen zal.

Bij de uitgevers Scheffer & Co. zag het licht een *Korte verklaring van Gen. 1: 27, uit de handschriftelijke nalatenschap van Dr. Kohlbrugge*.

Deze verklaring komt neer op wat men reeds lang wist, dat ook Dr. Kohlbrugge vertaalt: «Laat ons menschen maken in ons beeld, naar onze gelijkenis».

Dit is dan ook niets bijzonders. Dat doen zeer vele, vooral Lutherische en Deutsche theologen. En het Hebreewsch laat op zichzelf deze verklaring zeer goed toe. Ook is deze vertaling zeer wel zoo te verklaren, dat ze alle haeralee uitsluit.

Wat we tegen Dr. Böhl hadden, was dan ook niet die vertaling, maar wel dat hij zijne vertaling op zulk een wijze in systeem bracht en aan heel zijn systeem ten grondslag legde, dat alleen wat Adams wezen *indronk* en niet dit *indrinkend wezen* zelf den beelde Gods overeenkomstig was. Dit nu ontloek ook Dr. Kohlbrugge. Hij toch zegt uitdrukkelijk, dat de schepping in den beelde Gods o. m. ook hierin bestond, dat heel ons wezen in Adam orgaan was om den levensacht van kennis, liefde en heerlijkheid in te drinken.

Bovendien zijn nog opgemerkt, dat en Dr. Kohlbrugge en Dr. Böhl zich vergissen, zoo ze meenen, dat het voorzetsel dat hier in het Hebreewsch gebruikt is (de praepositie *in*) alleen *in* en niet *evengoed naar* beteekenen zou.

Slaat men toch Exod. 25:40 op, dan staat daar: «Zie, dat gij het alles maakt naar het voorbeeld dat u op den berg getoond is», waar in het Hebreewsch dezelfde praepositie staat als bij: «naar ons beeld» in Gen. 1: 27.

In Exod. 30:32, in Exod. 30:37 en elders geschiedt dit evenzoo.

Geheel het uitgangspunt is dus wankel. Maar ook, al niet men dit over het hoofd, dan is het natuurlijk nog heel iets anders, of men, gelijk Dr. Kohlbrugge hier, een soort uitbreidende verklaring op een enkel Schriftwoord, of wel een stuk dogmatiek, gelijk Dr. Böhl, bindt.

Over de quaestie der zitplaatsen schrijft ons een geacht inzender als zijn gevoelen dit:

De ingezonden vraag, welke door U.H.G. reeds grotendeels is beantwoord n.m. gezet: «Is het geoorloofd de zitplaatsen in de kerk te maken een jaarlijkse praeparatie (bijdrage) te laten, een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?»

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren? Is een jaarlijkse praeparatie te verhuuren?

hersteld kunnen worden. Daartoe hebben vele zaken ingedragen welke in Christus' kerke niet moesten zijn ingesloten, als daar zijn, grootheid naar de wereld en tevens menschengunst. En daarom moeten bij de Gemeente de woorden, te vinden in Jacobus II, wel degelijk tot hare eere komen en zonder aanzien des persoons in beoefening worden gebracht.

Ik stem volkomen in met het woord, eens door u in onze samenkomsten uitgesproken: «Zoo moet het zijn», een woord, juist op dit onderwerp betrekkelijk. Dat het zoo moet zijn, beaamt ik ten volste ten opzichte van onze tegenwoordige samenkomsten — doch ook geldt de vraag: *Is het zonder in tegenspraak te komen met Gods Woord — een volstrekt vereischte?*

Komen er niet vele zaken voor, zoodat men gerustelijk in deze tot een wijziging kan overgaan? Ik geef volkomen toe, Gods Woord laat zich niet wijgen of schikken: — doch de vraag luidt:

«Is het geoorloofd de zitplaatsen in de kerk... te verhuuren?» — en dan geloof ik, dat, in de tegenwoordige maatschappelijke omstandigheden, dit zeer zeker geoorloofd is, vooral, wanneer wij in aanmerking nemen, dat daar zijn o. a. huismoeders, voorzitters van een talrijk kruist dienstdoen, vuden van dagen, zwakken en ziekelijke gestalten, die gaarne van de hun gebodene gelegenheid, om zich van een plaats te voorzien, zullen gebruik maken, aangezien zij, hoe gaarne ook met de gemeente opgaande naar de voorhoven des Heeren, veelal daarvan verstoken blijven, doordien het hun niet mogelijk is, of van tijd, of anderszins de *teeling* uit Gods Woord en het psalmgezang begint, zich daar ter plaatse te bevinden.

Er zijn nog andere oorzaken, die m. i. voor verhuuring van plaatsen pleiten, doch ik wensch in dezen niet te wijdlopen te worden, aangezien door mij niet te veel plaatsruimte in *De Heraut* mag afgevergd worden. Alleen nog deze:

Zouden wij ook in dezen geen rekening mogen houden met het veranderlijke klimaat in ons land?

Het tegenwoordig geslacht staat niet meer gelijk met dat van den gezentijd.

Edoch — die verhuuring van plaatsen geschiedt niet bij opbod, want alsdan heeft de man of de vrouw met den gouden ring aan den vinger wederom den voorrang — en hetzelfde euvel blijft bestaan. Vandaar, dat ik mij geheel kan verenigen met het laatste gedeelte van U.H.G. antwoord in *De Heraut* van 2 October, pag. 2.

Indien deze zaak aldus wordt geregeld, dan komt Jacobus II tot zijn recht, yelen zullen bevredigd worden, en de «staatkomen», de *staatkomen* en de inloopers zullen overtuigd worden «dat alle dingen met orde moeten geschieden».

Ook in dit advies is ongetwijfeld een bruikbaar element.

Toch geven we volkomen toe, dat het recht goed is, zoo men, thans weer aan Reformatie toegekomen, ook deze zaak terdege onder de oogen ziet.

Er is jarenlang zoo smadelijk gezondigd met in Gods huis al die gestoelten der eere voor zondige menschen. Het geld hield er heerschappij. Mammon was de baas in de kerk. En de arme Lazarus kon achteraf staan, om te verkleumen op de blauwe zerken.

Er was geen barmhartigheid voor de dooven en zwakken.

Er was geen orde en regelnmaat.

Er was letterlijk niets dan een baantje voor een oude meid of knecht van de heeren, die er een broodje uit halen moest.

Het was een smaad voor Jezus' naam.

Natuurlijk dus, dat men thans ook dit euvel bij den wortel wil afsnijden.

En dit moet ook.

Het beginsel zelf van Mammon moet tegengestaan. Het beginsel des geloofs en der liefde moet weer heerschappij voeren.

Geld mag geen hoofdzak meer zijn noch meerderheid geven.

En verhuuren mag men slechts dan en in zooverre, als het noch aan de liefde noch aan het geloofsbeginsel afbreuk doet.

Van de hand des heeren J. H. Gunning zag weer een kerkelijk vlugschrift het licht, dat minder belangstelling verwekken zal dan men op den titel afgaande vermoeden zou.

Het heet toch: «Onze schuld tegenover de Gereformeerden», en wekte dus allicht de verwachting, dat hier eindelijk toch het broederhart aan het woord zou zijn gekomen, en ook na de lange bewimpeling der lippen, ten langen leste een, zij het ook zwakke, erkensten zou zijn gehoord van bedreven ongelijk.

Het minste wat men verwachten kon was wel de belijdenis, dat de Modernen te sparen en de Gereformeerden uit te werpen, zonde voor het hart van den Belijder was.

Toch vindt men zich hierin ten eenenmale teleurgesteld.

Het nu verschenen boekje biedt niets dan een korte repetitie van de bekende paradoxale beschouwingen van Dr. Gunning, die er hem toe leiden om de hoofden der Gereformeerden voor «oneerlijke lieden» te verklaren en de Gereformeerden zelve voor «misleiden», en die nu met dezen achtergrond nogmaals zijn bekende ideeën over de kerk en over de reformatie der kerk ten beste geeft, waarover buiten Dr. Gunning's naaste omgeving nog nooit een ander oordeel dan dat van «onbegrijpelijk en onpractisch» gehoord is.

Wel verre van tot schuld belijden te nopen prikkelt dan dit geschrift ook zijn medestanders veeleer, om hen, als vervolgers der Gereformeerden, in hun opzet te stijven, al hun bedrijf (enkele ruwe vormen nu daargelaten) goed te keuren, en ook voortaan ze aan te moedigen om op den ingeslagen weg der vervolging voort te gaan.

En wel wordt er dan voorts zeer breed over allerlei schuld der Irenischen gesproken, maar al deze opgetelde schuld draagt een zoo vaag karakter, is zoo gehuld in algemeene phrasen, en maakt zoo uitsluitend den algemeenen toestand, dat het niet dan bij zeer enkelen een zeer voorbijgaand, slauw besef van solidaire schuld kan wekken, maar blijven zal volstrekt onmachtig te zijn om uit

te drijven tot de allerminste boete of eenig berouw.

Nu is natuurlijk het kenmerk van alle echte opwekking tot schuldbelijden, dat er juist deze boete van komt, en dat er drang ontstaat om den verongelijkte (in weerwil van diens eigen dwaasheden en verkeerdheden) zijn liefde te toonen en hem verbetering te doen.

Doch ook dit laatste ontbreekt hier geheel. Niettegenstaande de velerlei schuld, die Dr. Gunning optelt, als ten laste der Irenischen tegenover de Gereformeerden komende, in er volkomen ontstentenis van zachter toon zelfs te kunnen opzichte, en komt er niet een enkele regel in voor, waarin hij op verbetering aan den verongelijkte bedacht is.

Integendeel, feitelijk is zijn advies: Sla de Gereformeerden overal terug. Leg beslag op alle kerkegoed en traktement. Zet al, wie zich verzet en benoem in zijn plaats een ander. En dan later, ja, zullen we de kerk zoo reorganiseeren, dat ook de Gereformeerde zich niet langer gedrukt voelt.

Zulk een boekje onder zulk een titel is dan ook alleen mogelijk, doordien de heer Dr. Gunning een verzwakt en paradoxaal begrip van «schuld» bezigt.

Een begrip van schuld, waarbij hij, de dweeper met het begrip persoonlijkheid, juist het *persoonlijke*, d. i. het ten slotte altoos tegen de *personen* gericht karakter, van alle schuld opzij zet en vernietigt.

We komen hierop terug.

Mogen we met een kort woord even de aandacht vestigen op het *Maandblad der Evangelisten der Vereniging Vrienden der Waarheid*, thans onder redactie van den heer W. de Jong.

Het is reeds een oude bekende, maar werd vroeger door den heer Bakker geregeerd, die om bekende redenen van de Vereniging aftraakte; nu tegenover haar positie nam; en thans onder medewerking van de heeren Vos, Malcomiesius c. s. een *contra*-maandblad oprichtte.

Nu is het vooreerst goed, dat ons publiek dit weet, daar men anders licht meeging met dit nieuwe blad, zonder te vermoeden, dat men daarmee terecht kwam juist bij zijn tegenstander.

Maar ook mag op dit *Maandblad* wel eens gewezen, om de medewerking van het publiek in te roepen.

Onbekend maakt onbemind. En er is in dit maandblad voor wie het kent, zooveel dat aantrekt.

En ontbreekt er nog veel, men kan immers medewerken om het rijker te maken? Vooral onze schrijvers van invloed zouden daarmee een kostelijk werk doen.

Dr. Rutgers, Dr. B. van Schelven en zoovele anderen gingen reeds voor.

Vaak is de vrees geuit, dat de opleiding aan de Vrije Universiteit leiden zou tot het afdruppen op elk student van eenzelfde stempel.

Een soort dressuur zou het worden, zonder vrije, spontane ontwikkeling.

Alzoo voor het bizarre, voor het excess, voor de uitspattingen van te veeldegen zin, zou geen gevaar bestaan, maar ook de ontstentenis van dit gevaar zou men al te duur koopen, door afgietsels naar modellen te leveren in ste van levende, denkende personen.

Zoo dacht, zoo sprak men.

Wie echter thans kennis neemt van een boekje, door den heer Th. de Vries uitgegeven onder den titel van: *Voorenbedrag der Classieke Dominies*